

Depot bronzových kruhů z Bradlece, okr. Mladá Boleslav

Filip Krásný – Jindřich Šteffl

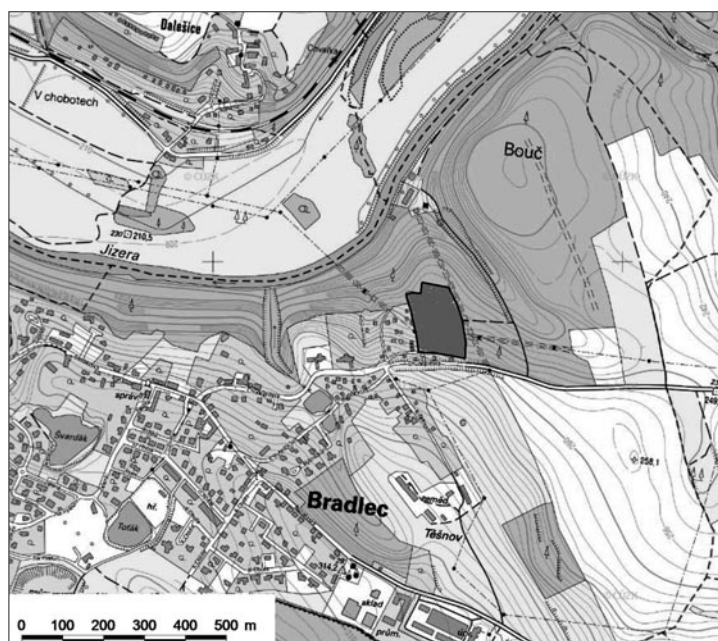
ÚVOD

Místo nálezu bronzových kruhů leží na katastru obce Bradlec, zhruba mezi městy Mladá Boleslav a Bakov nad Jizerou (Středočeský kraj, okr. Mladá Boleslav). Parcela č. 74/1, na které k objevu došlo (*obr. 1*), je dnes zatravněna, nicméně donedávna byla využívána jako pole. Leží při levé straně silnice mezi obcemi Bradlec a Chudoplesy, ze tří stran je obklopena lesem a zahrádkářskou kolonií. Na mapě ZM 1:10 000 č. 03-33-19 leží střed předmětné parcely pod Z:J koordináty 424:366, nadmořská výška činí 249 m n. m.

Z pohledu geomorfologie lze místo nálezu popsat jako táhlý svah na levém břehu řeky Jizery, 150 metrů JV od dnešního toku, ve výšce 35 m nad úrovní hladiny řeky. Přímo v místě nálezu doposud archeologické nálezy evidovány nebyly, nicméně ve vzdálenosti 1300 m SSV byl v roce 2010 nalezen depot obsahující téměř dvě stovky bronzových artefaktů. Zmíněný depot náleží do lužického kulturního okruhu (*Smejtek – Lutovský – Militký 2013, 124–125*). Ze sousedního katastrálního území nelze ještě opomenout eponymní depot z Kosmonos, který je typickým představitelem depotů stupně Ha A neboli horizontu Kosmonosy lužické kultury (*Kytlicová 2007, 186, 269*).

Několik depotů doby bronzové bylo nalezeno také na protější straně údolí, na pravěkém hradišti Předlíšce (k. ú. Hrdlořezy; *Smejtek – Lutovský – Militký 2013, 111–112*).

První dva bronzové kruhy (Muzeum Mladoboleslavsko, přír. č. 143/16) byly nalezeny v létě 2016 náhodně na polní cestě v koleji traktoru. Třetí kruh (přír. č. 177/16) byl dohledán téhož roku o Vánocích pracovníky archeologického oddělení Muzea Mladoboleslavsko pomocí detektoru ve vzdálenosti 5 m západně od prvé části depotu. Zatímco první dva kusy ležely na povrchu narušeném koly traktoru, třetí kus byl vyzvednut z hloubky 10 cm od dnešního povrchu. Podle sdělení místních občanů byla plocha louky ještě před několika málo desítkami let zemědělsky obdělávána. Z těchto nálezových okolností lze vyvodit, že kruhy byly z původního uložení v poměrně nedávné době rozvlečeny zemědělskou technikou. Tomu odpovídá i poškození jednoho z nich.

Obr. 1. Bradlec, okr. Mladá Boleslav. Místo nálezu (šedě zvýrazněná parcela). Vlevo: poloha lokality na mapě Čech

Obr. 2. Bradlec. Bronzový depot. Foto Milena Cestrová

POPIS PŘEDMĚTŮ

1. Kruh typu Čepí – varianta 3

Jedná se o otevřený kruh z bronzové tyčinky s téměř se dotýkajícími konci, konce jsou mírně zeslabeny, kruh je zcela zachovalý a je zdoben dekorem sestávajícím ze střídajících se širokých a úzkých skupin příčných rýh, vnější průměr 99 mm, vnitřní průměr 86 mm, max. průměr tyčinky 7 mm, min. průměr tyčinky 5 mm, hmotnost před konzervací 77,3 g. Uloženo: Muzeum Mladoboleslava, přír. č. 143/16 (obr. 3).

2. Kruh typu Čepí – varianta 1

Jedná se o otevřený kruh z bronzové tyčinky, kruh je rozlomen na dvě části, konce tohoto kruhu, po přiložení obou částí k sobě, přesahují přes sebe, což je především dáno deformací části s delší tyčinkou, konce jsou mírně zeslabeny, kruh je zdoben skupinami příčných rýh, vnější průměr deformovaného kruhu cca 78 × 90 mm, vnitřní průměr cca 65 × 66 mm, max. průměr tyčinky 5 mm, min. průměr tyčinky 4 mm, hmotnost před konzervací 49,6 g (delší část 28 g a kratší část 21,6 g). Uloženo: Muzeum Mladoboleslava, přír. č. 143/16 (obr. 4).

3. Kruh typu Čepí – varianta 3

Jedná se o otevřený kruh z bronzové tyčinky s téměř se dotýkajícími konci, konce jsou mírně zeslabeny, kruh je zcela zachovalý a je zdoben dekorem sestávajícím ze střídajících se širokých a úzkých skupin příčných rýh, vnější průměr 96 × 91 mm, vnitřní průměr 84 × 80 mm, max. průměr tyčinky 6 mm, min. průměr tyčinky 5 mm, hmotnost před konzervací 66,1 g. Uloženo: Muzeum Mladoboleslava, přír. č. 177/16 (obr. 5).

TYOLOGICKÝ ROZBOR PŘEDMĚTŮ

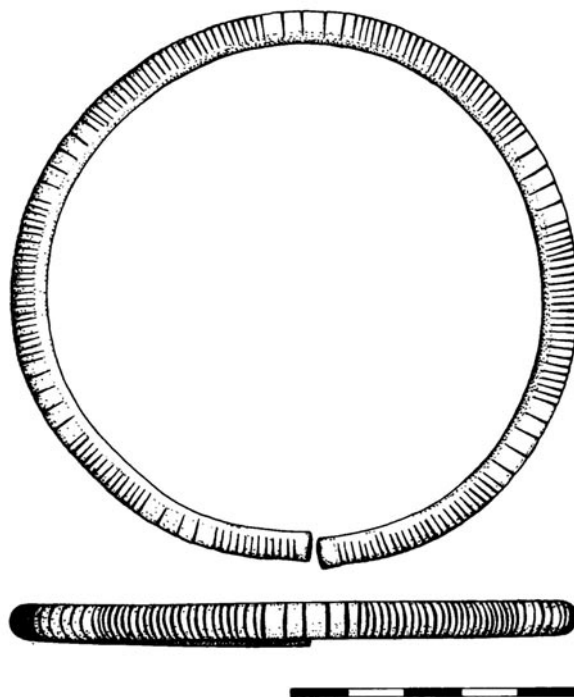
Kruhy typu Čepí tvoří téměř výhradně obsah depotů horizontu Kosmonosy a byly ukládány zpravidla ve více kusech, často jako jediný druh nebo dohromady s příbuzným typem náramků. Zřídka byly kombinovány s jiným typem ozdob nebo s pracovními nástroji. V souborech s převažujícím zlomkovým materiálem se vyskytují pouze výjimečně (Kytlicová 2007, 58). Náramky a nánožníky se od sebe liší pouze svou velikostí. Jejich původně kulatý průřez je často na jedné nebo obou stranách opotřebován dohladka, což dokládá, že byly nošeny na pažích a nohou ve velkém počtu. Kruhy typu Čepí z rovnoměrně tenké tyčinky mají vždy přiléhající konce. Výzdoba se rozprostírá rovnoměrně po celé ploše kruhu, přičemž konce nebyly zvláště zvýrazněny (někdy nebyly u symetrického dekoru zohledněny; Kytlicová 2007, 58).

Ornament je možné rozčlenit do čtyř skupin: 1. husté příčné rýhy ve skupinách; 2. hustá rytá výzdoba po celém vnějším povrchu, přerušovaná skupinami motivů jedlové větvičky; 3. střídání širokých a úzkých skupin příčných rýh; 4. jiný ornament (Kytlicová 2007, 58). Z přehledu výzdobných motivů (viz Kytlicová 2007, 59, Tab. I) vyplývá, že pro kruhy lužického okruhu v severovýchodních Čechách

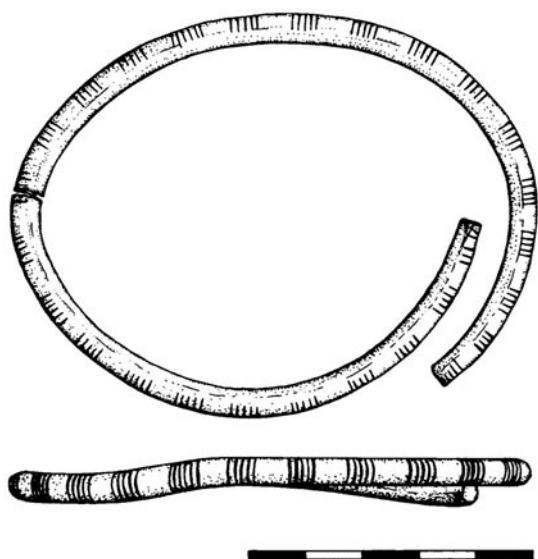
jsou typické jen první dvě varianty, přičemž varianta 2 byla častěji použita u náramků. Ornament varianty 3 je kombinací obou předchozích výzdobných motivů. Ornament střídajících se skupin příčných rýh a jedlových větviček varianty 4 je spíše ojedinělá záležitost (Kytlicová 2007, 58–59).

Tyto kruhy jsou charakteristické také pro severomoravsko-slezský lužický okruh a byly zde ukládány rovněž ve velkých počtech, často společně s tordovanými kruhy. Na rozdíl od Čech byly na Moravě někdy také ukládány jako součást zlomkových depotů. Pro území Čech můžeme ještě uvést, že v oblasti knovízské kultury lze kruhy typu Čepí považovat za cizí tvar (Kytlicová 2007, 59–60).

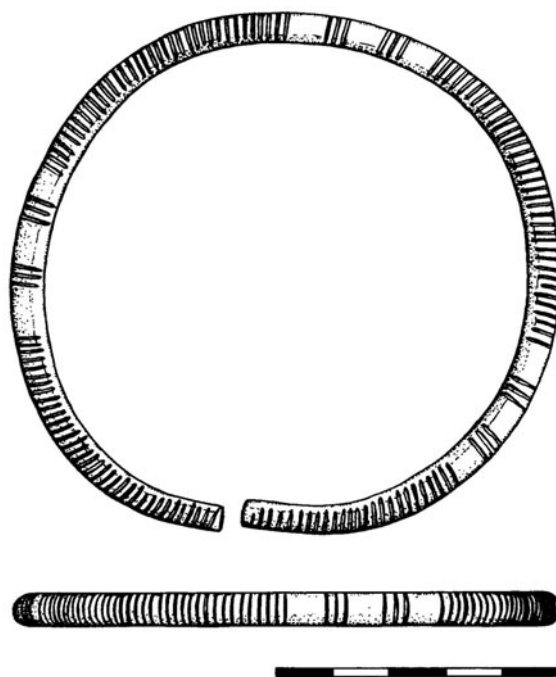
Kruh typu Čepí je nejmarkantnějším předmětem ve východočeských depotech horizontu Kosmonosy, jejichž současnost s depoty z ostatních částí Čech, stejně tak jako se středoevropským vývojem, vyvstává pouze z několika málo nálezů s chronologicky citlivými tvary. Nejstarší kruhy typu Čepí pocházejí z depotu Svinárky (jehlice se žebrovanou vázičkovitou hlavicí, nánožníky typu Reventin-La Poype) a Starý Ples (šálek typu Friedrichsruhe, středodunajská sekerka se středovými laloky) nejmladší fáze horizontu zlomkových depotů (horizont Suchdol – Ha A1), přičemž stejné stáří mají také moravské depoty Dolní Sukolom a Sazovice I, zatímco depot z Přelouče je poněkud mladší (Kytlicová 2007, 60). S náramkem typu Čepí zde byl společně, podobně jako v depotu Hradec Králové-Kukleny a vždy ve většině zmíněných slezských depotů, tordovaný kruh. Depoty Rohow a Siodłary byly datovány na základě šálku typu Fuchsstadt do stupně Ha A2. Kruhy s protilehle uspořádanými skupinami šikmých rýh měly zřejmě v moravsko-slezsko-polském prostoru delší platnost; v mnoha případech byly kované kruhy se šrafovaným krokvicovým vzorem datovány do stupně Ha B1. Přesto se ve východočeských depotech tento chronologicky citlivý typ kruhu nikdy nevyskytl společně s kruhy typu Čepí. Proto se předpokládá, že v lužickém okruhu SV Čech byly kruhy typu Čepí používány pouze ve stupních Ha A1–A2 a ve stupni Ha B1 již ne (Kytlicová 2007, 60).

Obr. 3. Bradlec. Kruh typu Čepí – varianta 3

Obr. 4. Bradlec. Kruh typu Čepí – varianta 1

Obr. 5. Bradlec. Kruh typu Čepí – varianta 3. Obr. 3–5 kresba Blanka Linhartová

V posuzovaném depotu se objevil kruh (č. 2) náležící k variantě 1, která je pro kruhy lužické kultury v severovýchodních Čechách naprosto typická, což platí sice také pro variantu 2, ale ta byla častěji využita u náramků (Kytlicová 2007, 58). Tato varianta 1 (husté příčné rýhy ve skupinách) dominuje, jak již bylo zmíněno, v severovýchodních Čechách, přičemž tímto způsobem nejsou zdobeny jen kruhy známé z depotů a hrobů, ale také hladké konce tordovaných kruhů a vnější vinutí spirálovitých destiček spon. Tento ornament se vyskytuje i na některých kruzích ve Slezsku, zřídka na Moravě, kde kruhy lužického tvaru vykazují častěji výzdobu sestávající z hustých příčných rýh prokládaných motivem jedlové větvičky, tzn. varianta 2 (Kytlicová 2007, 59).

Další dva kruhy (č. 1 a č. 3) můžeme přiřadit k poměrně vzácné variantě 3, která sestává ze střídajících se širokých a úzkých skupin příčných rýh. Takto zdobené kruhy typu Čepí jsme dosud znali jen z eponymního depotu Čepí I (Kytlicová 2007, 256, Taf. 179, A), který v podstatě jako jediný dosud známý depot obsahuje všechny čtyři varianty, a dále pak z depotu Peklo nad Zdobnicí-Zakopanka (Kytlicová 2007, 287–288, Taf. 174, B).

DATOVÁNÍ

Datace v případě tohoto depotu nečiní žádné problémy. Soubor lze zcela bezpečně zařadit do stupně Ha A neboli do horizontu Kosmonosy. Kruhy lze také s jistotou přiřadit k lužické kultuře. Vše navíc umocňuje fakt, že Bradlec se nachází v bezprostředním sousedství Kosmonos, které jsou eponymní lokalitou pro lužické depoty horizontu Ha A.

ZÁVĚR

Depot kruhů typu Čepí z Bradlece představuje chronologicky a kulturně typický nález z okruhu depotů horizontu Kosmonosy (stupeň Ha A) lužické kultury. Vzhledem k nálezovým okolnostem a faktu, že se tyto kruhy nacházejí poměrně často ve větších počtech, lze oprávněně předpokládat, že se z této lokality dříve či později objeví další tyto chronologicky citlivé kruhy.

LITERATURA

Kytlicová, O. 2007: Jungbronzezeitliche Hortfunde in Böhmen. Prähistorische Bronzefunde 20/12. Stuttgart.
Smejtek, L. – Lutovský, M. – Militký, J. 2013: Encyklopedie pravěkých pokladů v Čechách. Praha.

A hoard of bronze rings from Bradlec, Mladá Boleslav District

The paper deals with the discovery of three bronze rings on the site of Bradlec (Mladá Boleslav District). From the typological viewpoint, all the rings belong to the Čepí type, namely ring no. 2 is variety 1 and the two remaining rings (no. 1 and no. 3) are variety 3. The hoard can be attributed to the Lusatian culture and, based on its typological analysis, dated to the Kosmonosy horizon, i.e. to Ha A. With regard to the fact that these rings are often found in large numbers, it is reasonable to expect more finds of such rings on the same site in the future.

(English by Jan Machula)

Fig. 1. Bradlec, Mladá Boleslav District. The find spot (the land parcel is highlighted in grey) and the site's location on a map of Bohemia

Fig. 2. Bronze hoard

Fig. 3. Čepí-type ring – variety 3

Fig. 4. Čepí-type ring – variety 1

Fig. 5. Čepí-type ring – variety 3

Filip Krásný, Muzeum Mladoboleslavsko, Staroměstské náměstí 1 – Hrad, 293 01 Mladá Boleslav
filip.krasny@muzeum-mb.cz

Jindřich Šteffl, Regionální muzeum v Teplicích, p. o., Zámecké náměstí 14, 415 01 Teplice
jindra.ul@post.cz